

Laukaan kunta
Ympäristövalvonta/ ympäristönsuojelu
kirjaus@laukaa.fi
anne.yli-olli@laukaa.fi

Viite: lausuntopyyntö 5.12.2023, 860/11.03.03.00/2023

**Lausunto Osuuskunta Äänekosken Kuorma-autokeskuksen maa-aineslupahakemuksesta
Pedonmäen sora-alueelle, Laukaa**

Hakemus

Suunniteltu maa-ainesten ottoalue sijaitsee Laukaan kunnan Haapavatian kylässä tiloilla Pedonmäen sora-alue 410-401-5-35, Vatian sorakuoppa-alue 410-401-5-16 ja Torikka 410-401-5-43. Lupaa haetaan kymmeneksi vuodeksi yhteensä 1035000 m³:n maa-ainesten ottoon.

Suunnitelma- ja ottoalueen pinta-alat ja otettava massamäärä jakaantuu eri tilojen kesken:

Tila, R:no	Suunnitelma-alue pinta-ala m ²	Ottoalue pinta-ala m ²	Massamäärä m ³
5-35	10.53	9.43	610 000
5-16	5.05	2.07	165 000
5-43	2.15	1.96	260 000
Yhteensä	17.73	13.46	1 035 000

Alueelta on aiemmin otettu maa-aineksia Laukaan kaavoitus- ja rakennuslautakunnan 25.3.2015 § 39 kahdeksaksi vuodeksi myöntämällä luvalla. Valitetusta luvasta on Hämeenlinnan hallinto-oikeus antanut päätöksensä 18.11.2015 (15/0486/2).

Lähin talo sijaitsee ottoalueelta 160 metriä etelään. Talolta ei ole suoraa näköyhteyttä ottamisalueelle. Ottoalueelta on kulkuyhteys sekä Laukaa–Suolahti maantieltä että Vatia-Haapasuo paikallistieltä olemassa olevista liittymistä.

Alue ei sijaitse asema- eikä yleiskaavan alueella. Keski-Suomen maakuntakaavassa on suunnittelualueeseen kohdistuvana merkintänä kulttuuriympäristön vetovoima-

alue, biotalouteen tukeutuva alue sekä maakunnallisesti arvokas maisema-alue. Lähin suojelukohde on maastokarttaan merkitty lapinraunio, joka sijaitsee ottoalueesta 200 m länteen. Lapinraunio on pienialainen kiinteä muinaismuisto. Kapeenkoskentien varteen sijoittuva vanhan sotatien muinaiskohde sijaitsee ottoalueesta noin 300 m länteen ja lähin natura alue on Vatianjärven-Saraaveden natura-alue, joka sijaitsee 1,7 km ottoalueesta etelään.

Lähimmät vesistöt ovat Pedonlampi ottoalueen luoteispuolella 150 m etäisyydellä, Pedonlammen pinta on noin tasossa 123,6. Vatianjärvi sijaitsee ottoalueen lounaispuolella 450 m etäisyydellä ja sen pinta on tasolla 89.0.

Alue sijaitsee Keski-Suomen ympäristökeskuksen vedenhankintaa varten kartoittamalla Vatian 2-luokan pohjavesialueella (0941010). Torikan käytöstä poistettu pohjavedenotto sijaitsee alueen itäpäästä 110 m etelään. Alueelta on otettu soraa tasoon +116,3 m N2000. Suunnitelmakartan alueella on viisi pohjavesiputkea. Putkien 101 ja 102 pohjien tasot ovat tasolla +117.8 m ja +111.1 m N2000. Niissä ei ole havaittu pohjavettä. Putkesta 103 on mitattu pohjaveden tasoiksi ajalla 2020-2023 tasot +103.92-+104.26 m N2000. Alin ottotaso on +110,0 m N2000.

ELY-keskuksen lausunto maa-aineslupahakemuksesta

Maisemansuojelulliset näkökohdat

Suunniteltu ottamisalue sijoittuu suurelta osin Vatian maakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Keski-Suomen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet -julkaisussa (Keski-Suomen liitto 2016) aluetta kuvataan näin: *'Vatia on maisemakuvaltaan ja kulttuurihistorialtaan omaleimainen maisema-alue. Rantapellot, kosket, harju, monimuotoinen rakennettu ympäristö ja luonto muodostavat kokonaisuuden, joka edustaa vesireitin ympärille syntynyttä keskisuomalaista maisemaa.'* Maa-ainesten oton vaikutuksista alueen maisemakuvaan todetaan: *'Maa-ainesten otto on muuttanut harjun muotoa merkittävästi. Suurimmat hiekkakuopat ovat harjun eteläpäässä, pienempiä on siellä täällä koko harjun matkalla. Varsinkin Vatian kartanon puolelta katsottaessa kuopat näkyvät arpena kaukomaisemassa.'*

Vatia on osoitettu Keski-Suomen maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaana maisema-alueena. Keski-Suomen maakuntakaavan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita koskevan suunnittelumääräyksen mukaan: *'Alueella tulee edistää kestävän maatalouden harjoittamista. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan maisema-alueen kokonaisuus, ominaispiirteet ja identiteetti. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.'*

Hakemuksen liitteenä olevassa maa-ainesten ottamissuunnitelmassa (11/2023) toiminnan maisemavaikutuksista todetaan: *'Maa-ainesten otto muuttaa maisemakuvaa. Alueella on vuosikymmeniä otettu soraa, joten nyt suunniteltu ottaminen ei muuta olennaisesti lähiseudun maisemakuvaa.'* Ottamistoiminnan kaukomaisemavaikutuksia, joihin Vatian maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kohdekuvauksessa on erityisesti kiinnitetty huomiota, ei kuitenkaan ole arvioitu lainkaan.

Vesiensuojelulliset näkökohdat

Suunniteltu ottoalue sijoittuu Vatian muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalle pohjavesialueelle (0941010, 2 luokka), joka on varattu Vatian vedenhankintaa varten. Käytöstä poistettu Torikan vedenottamo sijaitsee suunnitellun ottoalueen eteläreunasta vajaa 100 metriä etelään. Suunnitellun ottoalueen eteläisimmän osan voidaan arvioida sijaitsevan mainitun vedenottamon lähisuojavaähykkeellä.

Hakemuksen mukaan suunnitelmakartan alueella on viisi pohjavesiputkea. Putkien 101 ja 102 pohjien tasot ovat tasolla +117.8 m ja +111.1 m N2000. Niissä ei ole havaittu pohjavettä. Putkesta 103 on mitattu pohjaveden tasoiksi ajalla 2020-2023 tasot +103.92-+104.26 m N2000.

Vatian pohjavesialue on pohjavesienhoitokohde, joka on mukana Keski-Suomen vesienhoidon toimenpideohjelmassa 2022–2027. Alue on todettu riskinalaiseksi vuonna 2014, koska pohjaveden torjunta-ainepitoisuuksien vuosikeskiarvot ylittivät ympäristö^ulaatusnorminsa vähintään yhdessä alueen havaintopisteessä. Lisäksi alueen pohjavesi todettiin tuolloin kemiallisesti huonotilaiseksi, koska torjunta-aineiden ympäristö^ulaatusnormin ylitys oli merkittävä.

ELY-keskus korostaa, että pohjavesialueella, jonka pohjavesi on huonossa kemiallisessa tilassa tulee erityisesti huolehtia siitä, etteivät sinne sijoitettavat toiminnot entisestään huononna pohjaveden kemiallista tilaa.

Vatian pohjavesialueelle on tehty suojelusuunnitelma (Laukaan kunta, ympäristötoimi, Pirkko Hakkarainen 2.5.2000). Suunnitelmassa toimenpidesuosituksena esitetään mm. ettei maa-ainesten ottoon tulisi myöntää uusia lupia eikä jo avatuille alueille jatkolupia.

Yhteenveto

Ottaen huomioon maiseman- ja vesiensuojelulliset näkökohdat Keski-Suomen ELY-keskus ilmoittaa pitävänsä mahdollisena maa-aineksen ottamista asiakohdassa mainitulta alueelta tietyin edellytyksin. Tällöin on huomioitava seuraavat seikat:

Suunnitellun ottoalueen sijoituessa pohjavesialueelle, tulee pohjaveden laatua tarkkailla ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaisesti alueella sijaitsevasta näytteenottoon soveltuvasta havaintoputkesta (esim. Hp 105) otetusta pohjavesinäytteestä. Ennen ottamistoiminnan aloittamista tai toiminnan alkuvaiheessa pohjaveden laatu analysoidaan yleensä kattavasti. Vastaava laaja analyysi tehdään ottamistoiminnan aikana kolmen vuoden välein. Välivuosina voidaan tehdä suppeampi analyysi, joka käsittää vain keskeiset parametrit. Laajassa analyysissä tavallisesti määritettäviä parametreja ovat haju, sameus, väri, pH, happi, permanganaattiluku/ TOC, sähkönjohtavuus, rauta, mangaani, sulfaatti, nitraatti, kloridi, kokonaiskovuus, alkaliniteetti, polttoainehiilivedyt, sekä mineraaliöljyt ja koliformiset, E. coli bakteerit.

Lisäksi raskasmetallipitoisuudet tulee selvittää, mikäli ottamisalueella tai sen läheisyydessä on malmiesiintymiä tai jos näytteen pH on alhainen. Alumiinipitoisuus

voi olla tarpeen määrittää, jos pohjavesinäytteen pH on alle 6. Kromipitoisuus määritetään, jos pH on yli 8. Pohjaveden lämpötila mitataan aina näytteenoton yhteydessä. Jos pohjaveden laadun todetaan muuttuneen, voi valvontaviranomainen määrätä luvan haltijan ottamaan lisänäytteitä tai tarkentamaan analyysivalikoimaa

Pohjavesinäytteiden otossa tulisi käyttää sertifioitua näytteenottajaa. Vesinäytteet otetaan yleensä havaintoputkesta imu- tai uppopumpulla näytteenotto-ohjeita noudattaen. Näytteet kestäväidään ja säilytetään ohjeiden mukaisesti.

Alueella sijaitsevista havaintoputkista tulee edelleen havaita pohjavesipinnan korkeus neljä kertaa vuodessa (talvi, kevät, kesä ja syksy).

- Alin sallittu ottotaso on +110-118,0 m N2000, kuitenkin vähintään 4 metriä ylimmän pohjavesipinnan yläpuolella. Ottotason alapuolisia massanvaihtoja tai pohjaveden asemaa muuttavaa kaivua ei sallita.

-Vatian pohjavesialueella todettiin vuonna 2012 useissa pohjavesinäytteissä torjunta-aineita. Torjunta-aineiden päästölähdettä yritettiin rajata vesinäytteiden ohella myös koekuopista tehtyjen maaperänäytteiden avulla. Varmuutta päästölähteen aiheuttajasta eikä sijainnista ei kuitenkaan saatu. Tämän vuoksi, kaivun edetessä suunnitellun ottoalueen kaakkoisosassa, on maa-ainesten ottajan etukäteen varmistettava, ettei ylös kaivettavassa maa-aineksessa ole torjunta- tai muitakaan haitallisia aineita, jotka estävät kyseisen maa-aineksen jatkokäytön.

- Valvonnan helpottamiseksi tulee alueelle asentaa riittävästi alinta ottotasoa osoittavia, selvästi näkyviä korkeusmerkkejä. Myös ottamis- ja kaivualueen rajat tulee merkitä selvästi maastoon. Merkinnot tulee tehdä ennen ottotoiminnan aloittamista. Lisäksi ottoalueelle tulee sijoittaa selkeä taulu, josta ilmenee mm. maa-ainesluvan haltijan / urakoitsijan yhteystiedot ja luvan voimassa oloaika.

- Poltto- ja voiteluaineiden sekä ympäristölle haitallisten kemikaalien varastointi alueella on kielletty. Alueella ei saa käyttää huonokuntoisia koneita tai ajoneuvoja. Autojen ja koneiden säilytys ja huolto on alueella kielletty, ellei ympäristön pilaantumisvaara ole poistettu asianmukaisilla tiloilla tai suojarakenteilla. Myös koneiden ja autojen tankkaus tulee järjestää siten, ettei siitä aiheudu öljy- tai polttoainepäästöjen vaaraa. Lisäksi pohjaveden puhtaana säilymiseksi on huolehdittava siitä, että pohjavedelle vahingollisten aineiden käsittelyssä noudatetaan erityistä huolellisuutta ja varovaisuutta. Jos öljyä tai muuta pohja- ja pintaveden laatua vaarantavaa ainetta joutuu maaperään, on siitä välittömästi ilmoitettava Laukaan kunnan öljyvahinkojen torjuntaviranomaiselle sekä ryhdyttävä heti toimenpiteisiin vahingon leviämisen estämiseksi.

-Maa-aineslain mukaan aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu kauniin maisemakuvan turmeltumista. Myös kaukomaisemavaikutuksista tulisi esittää arvio ja suunnitella ottotoiminta niin, ettei se aiheuta maisemakuvaan heikentäviä vaikutuksia.

- Ottoalueen sijoituessa arvokkaalle maisema-alueelle, tulee erityisesti kiinnittää huomiota maa-ainesten ottamisen ja alueen jälkihoitotoimenpiteiden toteuttamiseen

vaiheittain. ELY-keskus suosittelee, että tarkempi maisemoinnin vaiheistus kirjataan jo lupapäätökseen. Vaiheittainen alueen maisemointitöiden tarkastus tulee tehdä kahden vuoden välein syksyisin, ensimmäinen kerran 30.9.2026 mennessä. Tarkastuksessa tulee olla läsnä luvanhaltija, kunnan maa-ainesoton valvoja sekä tarvittaessa ELY-keskuksen edustaja.

Ottoalueen sijoittuessa arvokkaalle maisema-alueelle ja ottoalueen elävöittämiseksi ELY-keskus katsoo, että alueella vielä jäljellä oleva puustoinen kohouma tulisi säilyttää mahdollisimman luonnontilaisena. Kohouman rintaukset tulisi loiventaa esim. porrastamalla tai lisäämällä maamassoja rinteisiin, metsittymisen mahdollistamiseksi.

- Alueen jälkitasauksessa, jälkiverhoilussa ja yleisessä siistimisessä ei saa käyttää pohjavettä vaarantavia materiaaleja. Pintamaat tulee varastoida kaivualueen ulkopuolelle siten, että ne voidaan käyttää maisemoinnin yhteydessä kasvualustan muodostamiseen.

Sorakuoppien reunoille voi asettua pesimään törmäpääskyjä. Törmäpääsky on luonnonsuojelulain perusteella rauhoitettu laji, joka on lisäksi luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (lajin uhanalaisuusluokka: erittäin uhanalainen/EN). Muodostuneet törmäpääsky-yhdyskunnat tulee ottaa huomioon maa-ainesten oton yhteydessä ja ottamisen jälkeisessä maisemoinnissa. Pesien hävittäminen on kiellettyä. Ottamisalueen jälkihoitoa tehtäessä pesimäalue tulee jättää luonnontilaan. Sortumavaaran vuoksi näissä tapauksissa alueelle jäävät jyrkät rintaukset suojattaisiin aitaamalla.

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti. Merkintä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa.

Asian on esitellyt ympäristönsuojelun asiantuntija Katja Hänninen ja ratkaissut yli-insinööri Minna Koskinen

Tämä asiakirja KESELY/3107/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KESELY/3107/2023 har godkänts elektroniskt

Koskinen Minna 01.03.2024 14:48

Hänninen Katja 01.03.2024 14:49